

בדרך

בין ברסלב לרוז'ין - מסע רוחני בטרמפים ואוטובוס

* * *

לברסלב מגיעים בטרמפים.¹ פעם זה היה כרוך בחציית הגבול עם מברחים עלומים תוך מתן שוחד של כמה בקבוקי וודקה לשומרים האוקראינים. היום זה מתחיל כבר בטרמפיאדה ביציאה מהעיר: "אחי, יש לך איזה 5 שקל לאוטובוס לנתב"ג?", ונמשך ב: "רבינו, יש לך איזה \$100 לכרטיס טיסה לרבינו?". ככה זה: אתה עומד שם על הכביש, חשוף לרוחות ולגשם, לשלוליות הניתזות עליך, ופושט ידך אל הכביש ואל השמיים. אתה אף פעם לא יודע מתי יגיע מזה. בכל יום אחכה לו. כל מכונית שעוצרת היא נס, השגחה פרטית. בסוף אתה מגיע. גם אם זה אחת בלילה בעין ירקעם או בצומת העץ. אתה עומד שם ופשוט יודע בבהירות שכל מה שעושה ה' הכל לטובה, ושכל מה שעובר על האדם, יעבור עליו מה וכמה שיעבור, הכל זה בשביל התכלית. בכל אתה רואה סימן: במכונית שעצרה ולא מגיעה לכיוון, במכונית שלא עצרה, ובמכונית שבסוף עצרת ומגיעה עד מקום חפצך ממש. תחשוב טוב, אתה לוחש לעצמך, יהיה טוב. ובכל פעם שאני מרגיש שהאמונה שלי מתערערת, אני יוצא אל הדרכים לתפוס טרמפים.

אצלנו ברוז'ין לא היו תופסים טרמפים. אתה לא יודע מי יעלה אותך ומה יכול לקרות. אל תפקיר את עצמך ליד המקרה או לחסד שלא מגיע לך. הסתכל בלוח הזמנים ובדוק מתי יש לך אוטובוס, או מונית שירות. אל תפספס, תגיע כמה דקות לפני הזמן, אל תסמוך על הנס. האוטובוס יוצא בזמן וכדאי שתהיה עליו. יושבים עם כל האנשים ביחד, שווה בשווה. הרב ליד התלמיד, הגבר ליד האשה עם הסלים, החנווני ליד פושט היד. יש הרבה זמן בדרך לדבר: לשמוע את הצרות, את ההתלבטויות, לברר מניין בא שכנך לספסל, היכן נולדו הוריו, איזה מסורות הוא נושא. מהמכונית הפרטית ירדת מזמן, ועלית אל האוטובוס. כי מי שנוסע במכונית שלו בחלונות סגורים עם מזגן - איך ישמע את צרות ישראל חברו?

* * *

יואל יפה הוא
בוגר מחזור א',
בעל תואר
ראשון בחינוך
הוראה ומתגורר
בתיבות

* מאמר זה פורסם בתוך: חיותה דויטש ורוד ענקי (עורכים), **אקדמות - כתב-עת למחשבה יהודית**, גיליון כה, ירושלים: בית מורשה - ההוצאה לאור, אלול תש"ע. תודתנו לעורכי כתב העת **אקדמות** על שאפשרו לנו לפרסם את המאמר בספר זה.

1. אני חש צורך גדול להודות בכתב לכל האנשים שהולכים עימי ומדריכים אותי במסע הזה, ובמיוחד ל: אבא ואמא על ברכת הדרך, דוד, איתמר, הרב ביגמן, עוזי, חזי, הרב יהודה, זביק, עמרי, הרב ישראל וציפורנה, שמוליק ושושית, איציק, שלמה, דניאל, הרב דוד, חגי, ד"ר אליעזר, יעל ואורן, ר' יעקב, ישראל (בן), ותודה גדולה ומיוחדת לסמדר, שאספה אותי למכונית שלה, ועוזרת לי להגיע הביתה.

כבר כמה שנים שאני נמצא בדרך.

משוטט לי בין ברסלב לרוז'ין, בין ראש השנה לטיש של המגיד, בין תורה ס"ה ל"אהלי יעקב", בין היערות והחורשות לבית הכנסת בלב תל-אביב, בין הריקוד הפורץ והידיים הנשלחות אל-על למעגל המסודר וההדוק, בין האני לאין ולאתה, ובין ר' נחמן לרבי ישראל.

תופס טרמפים, ומחכה לאוטובוס.

למדתי משניהם המון. "למדתי" זאת מילה קטנה מדי, אולי "הבנתי" תתאר טוב יותר את הרגעים האלה בהם האסימון נופל ואתה באמת מבין למה אתה.

הרבה עוד נשאר לי ללמוד ולהבין.

בשורות הבאות אנסה להעמיד למול עיניי, כדרישתו של ר' גידל, את בעלי השמועה - ר' נחמן ורבי ישראל. להעמיד אותם לא בצורה ביוגרפית או ביבליוגרפית, אלא בצורה חיה, כפי שאני רואה אותם, כפי שאני לומד מהם, כפי שאני תופס אותם, כפי שהם מעצבים אותי.

כמובן שאני מודע כאן לבעיה הקנטיאנית הבסיסית, ולכן מצהיר אני מראש כי אין בכוונתי כלל לנסות ולתאר את ר' נחמן ור' ישראל כפי שהם, אלא רק כפי שאני - על כוחותיי ומגבלותיי, שני יצריי, תמימותי וחכמתי - מצייר אותם וחש אותם בכל לבבי, נפשי ומאודי.

* * *

את ר' נחמן פגשתי בפעם הראשונה בשדות של הגלבוש. בין הטרשים התגלגלתי אז, בלילה ההוא, זועק שוב ושוב "ריבנו של עולם" בלי לדעת בכלל שזה מה שרבינו אמר לעשות. כשתחושת החטא כל כך חזקה ויסודית אין ברירה אלא לצעוק בשדה, מחוץ לבית הכנסת. "כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק". על השולחן שלי היה מונח ליקוטי מוהר"ן של איתמר. הייתי מדפדף בו בלי סדר, ואט-אט קראתי בשקיקה: שמה שיעבור על האדם, ולא משנה מה עבר עליו, עדיין הוא קרוב, ושצריך לצעוק, ושיש תכלית, ושהכל לטובה, ושצריך לכוון את העיניים חזק-חזק ולהסתכל רחוק ולזכור בעלמא דאתי, ושאסור לשכוח, אסור לשכוח ואסור להירדם. שמעתי את קולו השבור של רבינו לוחש באוזני באיטיות ובריכוז: "אין יאוש בעולם כלל!". וחשבתי בליבי שרק מי שעומד על סף היאוש אומר דברים כאלו, רק מי שעומד על קצה תהום הדיכאון אומר שצריך להיות בשמחה תמיד. כי הרי מי שהוא שמח תמיד, למה לו לומר דברים כאלה? ולחשתי בשפתיים חשוקות: להיות בשמחה תמיד, להסתכל אל התכלית, כשכל כובדה של אלונקת החטא והשכול והעצב מונח על כתפי ומבוסס את רגליי בביצה, אין יאוש בעולם כלל, אין יאוש בעולם כלל, להמשיך ללכת.

חשתי את הכאב בכל נים ונים. זה כאב של חטא, כאב של צער. זה כאב של אב על מות בנו, שהיה בטוח שיהיה הגואל האחרון, איחוד יוסף ויהודה, חסד ודין. הכאב הזה מחלחל אליך דרך כל מילה ומילה בתורות ובשיחות: וצריך להמתיק הייסורים בתורה, וקשה, וצריך לדעת שהכל לטובה אבל מי שחושב ככה יוצא מגדר האנושי ואנחנו אנושיים, אנושיים !!! עד כאב, עד עפר, עד רימה, עם דמעות בעיניים שמעיבות על הראייה ועל ההבנה הברורה, וזה כואב !!! אז צועקים אל ה', והוא רחוק ושוכן בערפל, וממשיכים לצעוק כמו חיות בשדה: אבא !!! ומרגישים שאין מוצא והולכים לאיבוד בהיכלי התמורות ומשוטטים חסרי דרך, וכל האנשים מייאשים אותך וצוחקים עליך, וטוענים שאין בכלל בת מלך, ושאינן הרים יקרים ושאתה פנטזיונר, ובטוחים שאין סוף לסיפור הזה, ואתה הולך חסר מנוחה ונתקל בקירות והשמש שוקעת אל הים והשערים נשארים נעולים בלי תשובות.

אתה מוסר את עצמך לקב"ה, פותח פתח, ומקווה שזה יקרה, אמר לי ד"ר אליעזר. וצריך להיפתח לאפשרות שזה לא יקרה. וזה בסדר. כי מסרת את עצמך לקב"ה.

אז מה אומר ר' נחמן בסיכומו של דבר, שאלתי פעם את דוד, כשהיה בברסלב. והוא ענה: שצריך להתקרב אל ה', ושזה קשה ואי אפשר, ושכל זאת.

הרב קוק עומד על ההר ומדבר על האידיאה האלוקית, שמעתי מפרופ' שלום. ר' נחמן עומד עם כל האנשים הפשוטים מתחת להר ומנסה בכל כוחו לגרור אותם למעלה. ואידך זיל גמור.

המשכתי ללכת ולצעוק, וכאב לי וצעקתי, ודי !!! אני לא יכול יותר להמשיך, ושורף ודואב, וצעקתי, אמר לי רבינו שכשאחד צועק אל ה' אומרים לו ליסע, אז עזבתי את הישיבה ויצאתי אל הדרכים.

* * *

כמה שנים המשכתי להסתובב בדרכים בטרמפים. מחפש. וצמחו לי פאות, וכיפה גדולה. כן, כן, צמחו, ממש כך. לא בהנהגה מכוונת, פשוט צמחו, כי היו צריכות לצמוח. והן צמחו וצמחו להן, עד אמצע הצוואר ממש. "דוס מפחיד" קראו לי בצבא. ואני חייכתי.

וידעתי שהפאות גדלו כדי שרבינו יוכל לבוא ולמשוך אותי מהגיהנום. והרגשתי בגיהנום.

* * *

חסיד ברסלב וחסיד חב"ד מגיעים לגיהנום, שמעתי פעם בדיחה. הברסלבר צועק: "רבינו! בוא ותוציא אותי מהגיהנום!" ורבינו מופיע ומושך אותו בפאותיו החוצה.

רואה החב"דניק כי טוב, וצועק לרבי שיוציא אותו משם. מגיע הרבי, מסתכל סביב סביב ואומר: "אני רואה שאין פה בית חב"ד, אז תישאר ותהיה פה שליח".

ואולי, כך אני מוסיף, אם היה שם חסיד רוזין, היה יורד אליו הצדיק ואומר לו בשקט ובנחת: "אני רואה שיש פה יהודים שצריכים עזרה. אז אולי, אם לא קשה לך מדי, תישאר כאן ותעזור להם". וכשהרבי מבקש כך, אתה לא יכול לסרב.

* * *

כמה שנים אחרי שהתחלתי להסתובב בדרכים עבר דוד חברי מברסלב לרוזין, ואני הסתכלתי בפליאה על הרוגע שמילא אותו. השקט והנחת.

צריך בריאות, אמר לי. צריך שהדברים יהיו טובים, נכונים, ברוגע, בהדדיות. אי אפשר לחיות בקיצוניות, אי אפשר להיות חצי-נשואים, רגע מאוהבים ורגע שונאים. צריך שלמות, צריך נחת, לא חייבים לכאוב כל הזמן. צריך בריאות.

* * *

כמה פעמים נסעתי לרוזין והתרשמתי לאט לאט. מהתפילה, מהדיבור, מהלימוד, מהקצב, מהטונים, מהמבט בעיניים, נעים להכיר, אמרתי,

זה הדדי, ענה לי, ואז הסתכל לי בעיניים, עם עיניים רכות וחודרות, אחרי שדיבר עימי מעט במהלך השבת, ואמר לי שהוא שמח מאוד לפגוש אותי. במילים אלו ממש: "שמחתי מאוד לפגוש אותך". ובאותו רגע, הבנתי אולי בפעם הראשונה, מה זה להתכוון לכל מילה שאתה מוציא מהפה. הבנתי אולי בפעם הראשונה בחיי מה זה "שמח" ומה זה "מאוד" ומה זה "לפגוש" ובעיקר מה זה "אותך". אפשר להכניס את כל בובר ולוינס ב"אותך" אחד כזה. והחלטתי להישאר ברוז'ין. במשך יותר משנה לא פתחתי את ליקוטי מוהר"ן, ולאט לאט הפאות התקצרו, והכיפה חזרה לגודלה הטבעי, והרגשתי שלם, הרגשתי נחת.

* * *

אז מה יש אצלנו ברוז'ין? תשמע, זה קצת קשה להסביר מה יש אצלנו. זה לא בולט, זה עדין, לא על פני השטח, מופנם. צריך לבוא, לראות, לטעום, לנסות להבין מעט, לראות מבעד לתחפושות של מרכבת הסוסים, החולצה המשובצת הפשוטה ותואר הד"ר. גם אצלנו יש פאות, אבל הן קצרות יותר, ומוסתרות בקפדנות מאחורי האוזן. ובכל זאת, אם לנסות להסביר במילים פשוטות אז צריך לתקן את העולם. יש בעולם בעיות, ועם ישראל צריך לתקן אותן. אבל גם עם ישראל איך נאמר, לא במצב מזהיר, אז צריך לעזור לו. כדי לתקן את העולם צריך להציל את עם ישראל. עם ישראל נמצא במצב מורכב. כל פעם עומדת מלכות אחרת שמנסה להשפיע עלינו לרעה ולהגדיל את האגו שלנו: יוון, רומי, אירופה, אמריקה. דרך חור המנעול חודרת ההשפעה, בנקודות קטנות: בלבוש, בדיבור, בתרבות, ביחס לחלש. ואנחנו צריכים לעמוד מול המלכויות הללו, מול השעבוד, ולהתדבק בחכמינו. אנחנו צריכים להעמיד מול עינינו את בעלי השמועה: את רבי שמעון בר יוחאי, ואת רבי יהושע בן לוי, ואת שמאי. אלו האבות שלנו, אלו האנשים שאנו הולכים לאורם. ומה זה ללכת לאורם? פשוט, ללכת לאורם זה לבנות חיים אחרים, חיים שונים, חיים שתכליתם לתקן עולם במלכות שדי, לבנות חברה אחרת, מתוקנת. זה מתחיל מהבית, מהמשפחה - כל משפחה צריכה להיות תא של "ממלכת כהנים וגוי קדוש". לחיות בתודעה של שליחות. יש הרבה משפחות "דתיות", אבל בפועל הן לא חיות בתודעה של שליחות. זאת המטרה. זה האידיאל. שליחות - ל"בל ידח ממנו נידח" - לדאוג לכל יהודי, להיות אחראי לכל יהודי. זאת היתה הדרך של הבעל שם טוב הקדוש, ושל ממשיכו של סבא מגיד, ושל רבי ישראל מרוז'ין. לכל אלה היו בנים ממשיכים, אבל עם השנים חלקם, איך נאמר, קצת שכח את מה שהמגיד אמר: "לבל ידח ממנו נידח", והם התחילו להתעסק בדברים אחרים. ואנחנו מנסים להמשיך את הדרך שלהם ולדאוג לכל יהודי. לקחת אחריות על מה שמתרחש כאן ולעשות. ולעשות אפשר, ויתרה מכך, צריך וחיבים, בכל מקום שנמצאים בו. זה לא משנה אם אתה מלאכתך בעיר או בשדה, אם אתה באוניברסיטה או בצבא, אם אתה סנדלר או שאתה, איך אומרים היום, פילוסוף. ומה זה לעשות? לעשות זה להיות צדיק. להיות צדיק זה לחשוב שאתה לא צדיק. זה דבר ראשון. לבטל את ה"יש", את האגו שלך, את התחושה שאתה גדול יותר, צדיק יותר. להבין שאתה כלי של הקב"ה. כלי של הקב"ה לתקן את העולם. להיות צדיק זה לעמוד מול הסבל של החבר שלך, של האח

שלך, ולהרגיש שאתה לא יכול לעמוד מול הסבל שלו. "ואהבת לרעך כמוך" יכול לנבוע רק מביטול היש. מהאמונה שאתה לא יותר גדול מחברך. שאתה איתו.

אבל צריך גם להיזהר - צריך באמת לבטל את היש, לא להמשיך לחשוב שאתה צדיק. וגם צריך לזכור שאפשר לטבוע כשמנסים לעזור למישהו אחר, וצריך להישמר לא להימשך מטה מטה. צריך בריאות.

* * *

עבודת ה' הגדולה בברסלב היא ההתבודדות.

עבודת ה' הגדולה ברוז'ין היא הקיבוץ.

אצלנו בברסלב, לוקחים איזו שעה ביום, עדיף בלילה, ולך-לך, מארצך וממולדתך ומהעיר ומהרחוב הראשי ומביתך. ככה: הלך בדרך יחידי, תפוס לך איזו פינה שקטה ומבודדת, וספר לריבוננו של עולם את כל מה שעובר עליך. שפוך אחינו, אל תדאג, אל תחשוש, הקב"ה מכיל הכל: את הטוב והרע, את היפה והמכוער. ספר לו במילותיך כל מה שעובר עליך: אבא! קשה לי. אבא!!! הצעקה נישאת ברוח, כמו התנים המייללים, קשה לי!!! והאישה והילדים והפרנסה ויצר הרע והחטא והשכנה והפריץ והבוס במשרד והאינטרנט והכדורגל ותאוות הממון והיאוש והבשר והגאוה וכל יתר האיביים שטיפחתי. אבא!!! וכך תמשיך לך שעה שלמה בכל יום. ספר לו מה עובר עליך, אמור במילותיך כיסופים וגעגועים כשמגיע היום להיגמר: ואני כל כך רוצה להתקרב אליך ולהרגיש אותך! "כי זה כמה / נכסוף נכספתי לראות בתפארת עוזך / מהר אהוב כי בא מועד / וחנוני כימי עולם". חנונו!!! אהוב!!! ואתה יודע כמה קשה לי וכמה אני נופל ונשבר ומסובך, ושוב אני מנסה ומחזיק מעמד איזה זמן ואז שוב נופל ושותה וישן, סתום עין ולא מצליח לראות את התכלית, וכבר אין לי כוח, אין לי כוח לעבור את זה שוב! והמחשבות והדמיונות והמחשבות והדמיונות. ואני באמת רוצה להתקרב אליך, וטהר ליבנו לעבדך באמת, וטהר ליבנו לעבדך באמת.

ואז עשרה קפיטל תהילים,

והקדוש ברוך הוא, אני אוהב אותך.

זה עושה לך אוברול, תיקון כללי. ואתה יוצא כמו חדש, כמו מקווה.

* * *

אצלנו ברוז'ין לא היו עושים ככה. אתה רוצה לתקן את עצמך? זה נחמד וחשוב וטוב ויפה ומקובל, אבל, לא נראה לך ששכחת מישהו בדרך? מה עם חברך הסובל, ושכנך העסוק, ואשתך שמחכה בבית והילדים שרוצים שתקרא להם סיפור לפני השינה? תפסיק עם המעשיות שלך, צריך להיות קצת יותר מעשי, יש לנו נידחים לקבץ! אתה מבין? אצלנו בקיבוץ צריך להיות סדר: יש חלוקת עבודה, ויש ועדות, ויש חדר אוכל וכולנו יחד. גם בבית הכנסת: מתפללים מהסידור, בשקט, בעדינות, לא להפריע לשכן שמתפלל לידך, בלי תנועות חדות ומתנפנות לכל הכיוונים. התרכז במילים, תראה כמה הן מאירות!

"אתה רוצה אולי לדבר איתי?" יאמר לך הרב אחרי שבמשך כל התפילה הרגשת את המחנק הזה של חוסר הידיעה והבלבול חונק את גרונוך והתלבטת אם לגשת ולדבר איתו. (זה לא נס או מיסטיקה בפרוטת שבגינה הוא פונה דווקא אליך. קוראים לזה רגישות. להיות רגיש וקשוב למה שהאדם שמולך משדר). ואתה תשב עם הרב, שיקשיב לך בקשב רב, ממש, בקשב רב, כאילו רק אתה והוא בעולם באותה שעה, ויהנהן קלות בראשו, וכשתסיים לדבר יפתח הרב את פיו ויגיד כמה משפטים שיפלו את ליבך בתחושה הזאת של כאב ההבנה עד כמה אתה באמת רחוק ומרוכז בעצמך בשיעור לא

מבוטל. ואחר כך ימשיך הרב ויגיד שהוא מבין שיש לך תוכניות חשובות להמשך: המשפחה שמתרחבת והתכנון לעסוק בחינוך ולהמשיך ללמוד ולעשות מילואים, וזה חשוב הדברים הללו וזה טוב, ואתה תראה שעם הזמן כשתעסוק בדברים הללו הבעיות יקטנו ויקטנו ויקטנו. כי ככל שאתה עוזר יותר לאחרים, כך אתה חש פחות בבעיות שלך, ואין עזרה טובה יותר מזו לנפש. אבל חשוב כמובן שהדברים יהיו בבריאות, ובטוב: אל תרוץ להציל את כולם אם אתה שבור. שב, תאכל משהו, תלמד, תלך לרופא. אחר כך תחזור להציל את העולם.

זה כמו בצבא: יש גבעה לכבוש ולא אכפת לנו אם יש לך יבלת. אם הברך שלך לא מתפקדת זה כבר עניין אחר ונשלח אותך לאורטופד הכי טוב, אבל מה זו היבלת שלך מול הצורך להציל את עם ישראל?

ברסלבר יכול לבצע אימון פרט.

ברודין, לאדמו"ר יש חטיבה.

בברסלב אומרים: הנה גבעה גבוהה. המטרה שלנו היא לכבוש אותה ויאללה מסתערים בקריאות:

“אבא!”

ברודין אומרים: עצור רגע, חכה. אולי אפשר לאגף את הגבעה ולהמשיך קדימה בלי לבזבז כוחות על קרב מיותר.

בברסלב מתחבטים ומתחבטים ובסוף אתה זורק את עצמך על ה' יתברך שיעשה מה שיעשה והכל לטובה.

ברודין אומרים לך: חכה. אתה כבר תדע מה צריך לעשות כשתגיע לשם.

בברסלב צריך לקפוץ אל האמונה. אי אפשר לדעת הכל.

ברודין לא קופצים. מתקדמים לאט לאט, נזהרים לא לאבד.

לכל אחד שנולד יש רוח הקודש, אמר ר' ישראל, צריך רק לא לאבד אותה.

* * *

ראיתם פעם חסיד רוזין מתפלל?

כמו לולב הוא עומד, כמו ברוש. זקוף, שקט, מכונס, לא מתנועע לכל עבר.

כשמתכוונים ומכוונים למטרה, לא צריך לירות לכל הכיוונים, אמר לי פעם איציק.

אבל הלהבה הברסלבית יוקדת עד ביאת המשיח, ולא מבינה את הברוש.

מרצדת לכל הכיוונים בתפילה נלהבת מעומקא דליבא ממש.

איך אפשר לעמוד ככה, על הקרקע, כשהרגליים רוצות לקפוץ גבוה לשמים?

* * *

יותר מדי חוזרים בתשובה בתוך תנועה קטנה יכולים לעשות לא טוב, אמר לי הרב ישראל אחרי שחזרתי עמוס חוויות מהודו. צריך מתינות, צריך להפנים, צריך להישאר מרכז משמעותי עם מסורת, שיוודע את הנימות הקטנות ביותר של הניגונים ולא ממזהר לשיר אותם בקצב מהיר וסוחף ופופולארי.

הריקוד הברסלברי המודרני הוא אישי, פרטי. אתה מתבודד בתוך רחבת הריקודים. עוצם עיניים,

מעיף את הידיים לשמיים, מקפיץ את הרגליים, ומנסה לגעת, להרגיש, בכל הכוח. האם המעגל הזה

באמת מקורי, או שהוא גם חלק מהחדשנות וההתחדשות הברסלבית החוזרת בתשובה של עשרים

השנים האחרונות, המנסה “לגיייר” את ההתנהגות החילונית המועדונית ולהכניסה פנימה אל תוך

הקודש? בהקפות שניות בישיבת ברסלב במאה-שערים ראיתי מעגלים מסודרים מאוד, שרוקדים

באיטיות ובהתלהבות לצליליהם של אורגן, ונגן כליזמר עם פני תינוק תמימים ופאות ארוכות. באמצע

המעגל עמד גבאי שמדי פעם קרא לאנשים מסויימים להיכנס פנימה, אל החלל הפנוי שבאמצע

המעגל, ולרקוד שם לבד. הם רקדו בתנועות מעוגלות, ארוכות, ידיהם ורגליהם נפרשות מעלה וחוזרות בחזרה, רצוא ושוב ממש, הופכים לסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. אדם אחד, בריא גוף, סירב להפצרותיו של הגבאי להיכנס פנימה. לאחר פעם ופעמיים של ויכוח, הוא נכנס פנימה אל המעגל, וכמו התנדף ממנו כל המשקל העודף של הצניעות, והוא רקד פנימה, בעיניים עצומות, ואז שוב חזר אל המעגל, אל כולם. ואז באו הילדים. כיתות כיתות של ילדים קטנים בגילאי א', ב' ו-ג' הוכנסו בתיאום אל תוך המעגל. מסביב המשיך כל קהל המבוגרים לרקוד במעגל צפוף, והילדים רקדו פנימה, בתוך, מחקים את תנועות המבוגרים, לומדים, רוקדים את דרכם אל תוך הקהילה. ואולי זאת המקוריות הברסלבית: לרקוד ביחד, ולרקוד פנימה לבד, ולחזור החוצה, אל היחד. רצוא ושוב, רצוא ושוב.

אדם יכול "לחזור בתשובה" ולא לשנות כלום בעצמו. אז יש לו כיפה גדולה וציציות מתנפפות ופאות ארוכות, אבל בתוכו שום דבר לא השתנה: הוא עדיין גס, הוא עדיין מרוכז בעצמו.

החילונים מחפשים ומוצאים בברסלב משהו יותר נעלה ויותר אמיתי. אבל מתוך התשוקה לחפש את א-לוהים, אדם משקיע את הכל בזה, ובעצם עובד את עצמו, ולא דואג לאף אחד אחר.

הרב עדין היה אומר על אדם כזה שהוא: "תפוח אדמה שמתפטם באלוהות, ולא בטלוויזיה, אבל אין הרבה הבדל בתוצאה".

עבודת האני, היא העבודה הזרה הגרועה ביותר. וזה הפיתוי הגדול של ברסלב, להתבודד ולשקוע באני, בצרות ובשריטות שלו, ולנסות לדברר אותן ולעסוק בהן כל הזמן. לתפוס את יצר הרע ולתקוע לו משפטים בפרצוף. למה לתפוס את יצר הרע, אם אפשר פשוט להמשיך ללכת הלאה? שואלים ברוז'ין. אבל אם אתה מפנים שכל מה שאתה עושה צריך להוביל לתיקון עולם במלכות שדי, אז אתה לא נשאר שם. אתה חי בתודעה של "לא ידח ממנו נידח" - מחפש איפה ומה לעשות ולתקן. אתה חי בתחושה של עשייה.

* * *

אבל אסור לטעות. מומנט האמונה האדיר של ברסלב שמבטל את המציאות הממשית ואת הזמן ואת הנפרדות ואת כל הקשיים הטכניים חותר אל הקדוש ברוך הוא, אל האיחוד של "ה' אחד ושמו אחד", אל הגאולה.

זה לא באמת חיפוש "עצמי". זה חיפוש אחר הסוד, ד"ר אליעזר היה אומר. וד"ר צבי היה מוסיף: איחוד מיסטי.

אתם מבינים? ר' נחמן נוטש את אשתו, המשפחה, החסידים, לגמרי, מפקיר אותם. מפזר את אשתו ואת בנותיו לעבוד כשפחות, לוקח כסף מהחסידים, עוזב הכל מאחוריו, כי הוא נושא כל הזמן את משא העולם על כתפיו. הוא בחינת יוסף, בחינת משה, אש שיוקדת עד ביאת המשיח. ומי שחי כל הזמן בתודעה הזאת חייב לברוח, לנסוע, למצוא את המוחין דגדלות של ארץ ישראל כדי שיוכל לומר תורות חדשות, כדי להחזיק את עצמו, כדי להחזיק את העולם, עד ביאת המשיח.

האגואיסטיות היא לפעמים האלטרואיסטיות הגדולה מכולן. והסכנה הגדולה ביותר של הקיבוץ היא מחיקת האינדיבידואל.

* * *

אצלנו ברוז'ין לא היו מתחתנים עם ברסלב. צריך קצת ריחוק מהארחי-פרחי האלה. הליצנות שלהם פרועה מדי, קטנה מדי בשבילנו. צריך איזה כובד ראש, איזו מכובדות, קצת יראה, מלכות. תנועה יציבה כזאת, בטוחה בעצמה, ברורה, לא מתלהמת. צריך גבולות, רק מיץ ענבים. לא יין. אפשר לחייך ולשחק, אבל לא למלא את הפה. בוא הצטרף לריקוד: תשומת לב, יש מעגל אחד גדול-גדול, כולם אווזים ידיים, הרבי רוקד שם משמאל, בנו האחד מימינו, בנו השני משמאלו. ראה את התנועות שלו: עיניו עצומות, רגליו לוקחות צעד אחד קדימה, ואז אחורה. הקצב מדוד, המנגינה עדינה, לא ממהרים לשום מקום. אתה נמצא במקביל לרבי, שניכם נמצאים בדיוק באותו מרחק מהמרכז הזה. אף אחד לא צריך להיכנס לאמצע המעגל ולבלוט. לשם מה? אתה לא המרכז, אתה חלק מכולם. ותבדוק כל הזמן טוב טוב מה קורה מימינך ומשמאלך: שלא תלחץ חזק מדי על היד, ושלא תדרוך על הרגל, ושלא תמשוך מהר מדי. יש קצב. של כולם. אתה חלק.

אחרי כמה חתונות של רוז'ין כבר אי אפשר ליהנות בחתונות אחרות, בטח לא בחתונות של ברסלב: רועש מדי, אלים מדי, צוהל מדי. מועדון קרב. יש משהו מיוחד בחתונות של רוז'ין. רצינות כזאת. נסו פעם לשיר את הניגון של רבי משה לייב מסאסוב כשהחתן הולך אל הכלה. אתה מבין מה זה לעמוד מתחת לחופה? מה זה להתחייב? ויש עדינות כזאת במנגינות, בקצב, בריקודים.

איך היה בהלוויה? צחק עלי אודי כששבתי לילה אחד מחתונה ברוז'ין. בחתונה כזאת אפשר סוף סוף לרקוד בלי חשש דריסה, להקשיב למנגינה ולמילים בלי חשש חירשות, ולהקשיב לחבר שלך בלי חשש התעלמות. אבל לפעמים, באמצע המעגל השקט בחתונה, אני חש את השמחה שלי מגיעה עד לרגלי, אפופות הנצח וההוד, ומנסה בכל כוחה לשלוח אותן לקפיצות מעלה מטה בידיים פשוטות. דחף עז לפרץ פנימה, למחוא כף אל כף, לנופף לכל הכיוונים ולתת לשמחה לפרוץ החוצה, כמו שם, בברסלב. ולפעמים, בערבי שבתות, כשהמעגל הולך ומתקדם סביבי, במנגינה רגועה ומרוכזת, אני מוצא את עצמי מעדיף להישאר בהתבודדות שלי, ממשיך לעמוד במקומי, לבד, עוצם את העיניים ונכנס עמוק פנימה, לברסלב.

* * *

שמעתם פעם רוז'ינאי מדבר על צרות? זה הולך בערך ככה: היתה מלחמה, והיה קשה, והנאצים, והיה ככה, והיה ככה, ואל תשאל, והשמידו את כל היהודים, אבל הצלחנו לברוח, ועלינו לארץ, ובנינו, ועשינו, ונולדו לנו ילדים, והעיקר הוא לא הסיפור אלא אילו מסקנות אנחנו הוצאנו ומוציאים מהשוואה - יש לנו תפקיד בעולם - תיקון עולם במלכות שדי. עכשיו תארו לכם ברסלב מספר את אותו הסיפור בדיוק.

* * *

תמיד כשאני מלמד רוז'ין יש לי אור בעיניים ונחת בלב, אמר לי פעם זאביק. אבל איפה הכאב שבקיום? איפה הפער? איפה החסר? איך אפשר לחיות ככה? בלי יסורים, הכל בסדר, הכל רגוע. צריך איזה "גוועלד!", איזה "טאטע!", סיים בלב שבור, והמשיך לכתוב על ר' נחמן.

* * *

אחר הדברים האלה, אני מתאר לעצמי את ר' נחמן ורבי ישראל יושבים להם שם בשמים, מסתכלים מטה, ובת צחוק עולה על פרצופיהם:

מה הוא עשה מאיתנו? מתורתנו? מאמרותינו? מסיפורינו? אנחנו באמת כאלה? יאמרו וחיוך יעלה מתחת לזקנם העבות.

לפי מה שאתה אומר, בכלל לא הבנת את רבינו, אמר לי פעם איתמר, שבזכותו הפכתי לברסלבר. תבוא פעם לרב שלי, תשתחרר קצת, תאכל איזה אנטריקוט, אז תבין מה רבינו באמת אומר. ואתה יודע מה הוא אומר? הוא אומר שהכל זה הקב"ה. באמת. לגמרי. הכל זה הקב"ה. כל הטוב, וכל הרע, הכל. למה אתה ממשיך לתעות בדרכים ולנבוכך במבוכים? שואל אותי חברי בדרכי נועם. הרב הרי כבר הגיע הביתה, אל הר המזור, אחרי שהיה לו לב בריא ונפש בריאה והנהגה היגינית יפה במובן הפסיכי, ובמובן הפיזיולוגי, וחיבור הגון ומיושר עם שאר עיונים שהם בעד ונגד השקפות כאלו. הוא הרי למד את כולם ואיחד את ההפכים וסלל כבר את הדרך והגיע אל הבית, אז למה אתה ממשיך להתבוסס בכרן של הדרך?

אבל אני ממשיך לשוטט לי בדרך, לא מסוגל לשבת בנחת בבית מדרש אחד, ממשיך לשמוע את החריקות בתקליט, לראות את הפערים בהוויה, לחוש את הכאב, לראות את הסתירות שבהרמוניה, לנוע בתנועת המטוטלת של הגל והרב סולובייצ'יק, בין ברסלב לרוז'ין.

וכפי שכבר פתחתי, אחזור ואומר: זה לא אתם, זה אני כפי שאני מנסה להשתקף מדמויותיכם הגדולות. כל האחריות עלי, כל מה שחשבתי ודיברתי ועשיתי וכתבתי – הכל אני, אומר בביטול.

אפילוג

המקום האהוב עלי הוא ליד הדלת. שם אפשר לעמוד בשקט, להסתכל על הרבי, על השולחן, להקשיב לשיעור, למילים, לנימות, למנגינות, לראות את הריקודים ולהרגיש אותם בכל גופי, בלי להזיז אף את כף רגלי השמאלית, וגם לצאת בזריזות ובחרישיות כשמספיק.

המסע שלי לא נגמר. אני ממשיך לנוע לי בין ברסלב לרוז'ין, ובכל מקום אני מרגיש בן בית ונכרי בו בזמן: רוז'ינר בברסלב, וברסלבר ברוז'ין.

אני רוקד בשתי חתונות, בשני מעגלים שונים.

אבל משהו משמעותי קורה: אני מצליח לחזור ולקרוא את ר' נחמן ולמצוא בו את הצדדים הבריאים, הרכים יותר, המחיים. הקריאה הזאת היא סוג של תמימות שנייה: תמימות שיודעת שהיא לא שלמה, לא עגולה, שיודעת לבקר ולראות את הנקודות הבעייתיות בתורה הגדולה הזאת, אבל שיודעת גם להעריך את המקום האדיר שיש לה בחיים שלי, ואת החיות שהיא יוצקת בנפשי.

ואני ממשיך להסתכל ולשמוע את הרב ישראל, ולנסות להבין ולהפנים, לומר להקשיב יותר, לשים לב לסביבה, לחשוב איך לפעול במציאות, לפעול במציאות, ויודע שלמרות שאני יודע שזאת תורת חיים, אני עדיין צריך לחזור לפעמים אל הדרכים ולתפוס טרמפים בחזרה לברסלב.

אני ממשיך להיות בדרך.

לא מתוך בריחה מהבית, מהאחריות, מחיי היום יום אל המומנט האמוני האדיר של ההליכה והמסע וההתבודדות, אלא דווקא מתוך ההבנה שהדרך היחידה בה אני יכול לבנות את הבניין הרוחני שלי, היא בהליכה ארוכה, רצופת משברים ובניות, אל בית ה'.